

A felvételen elhangzó idézetek

Eőszé László: Az opera útja (Zeneműkiadó, Budapest, 1972)

Firenzei karnevál, 1594. Az utcákon színes farsangi forgatag. Középtűt lassan haladó kocsisor. Az egyik hajónak álcázva dőcög, a másik élőképpé merevedett jelenetet hordoz színpaddá előléptetett deszkáin. Kétoldalt pedig az álarcos, tarka jelmezbe öltözött, vaskos tréfákkal szórakozó, vidám emberáradat.

A Signoria terén megreked a tömeg. Hangos ujjongásuktól szinte megremeg a Palazzo Vecchio majd száz méteres tornya. A kocsik elhelyezkednek, s kezdődik a mulatság. Itt bajviadal, lándzsatőrés, ott könnyed balett. Erre finom pásztorjáték, arra meg nyers komédia – kinek-kinek kedve szerint. A polgárok s a környékbeli parasztok dúskálnak a gyönyörökben, melyek – legalább rövid időre – feledtetik a munkás hétköznapiok végtelen sorát.

Mindenütt szól a zene. Négy- és ötszólamú madrigálok, több hangra írt új villanellák, régi frottolák hangja száll, hajladozik a lándzsások kétszáz éves árkádjai – a Loggia dei Lanzi – alatt, vagy kúszik magasba a torony mentén. Néha fuvolák panaszos szava, lantok pengése válik ki egy időre a hangzavarból, majd újra alámerül.

A kék ég lassan acélossá szürkül, de a jókedv nemhogy alábbhagyna, inkább emelkedik. A városban, ahol száz éve Savonarola máglyája lángolt, most itt is, ott is fáklyák lobbannak, a szelíd toscanai dombok felől lengedező szellő fodrozza füstjüket. S fényüknél kipirult arccal folyik a mulatság.

A Signoriától kissé távolabb, a némán sorakozó, lassan homályba hulló épületek közt egy díszesen kivilágított palota vonja magára a figyelmet: Jacopo Corsi háza ez. Nagy bál vagy ünnepség lehet nála. Kívül torlódik a sok előkelő fogat – egyiken a Medici-ház címere –, belül meg sűrögnek-forognak a felszolgálók. Aztán csend lesz. S felhangzik valami különös muzsika. Egészen más, mint ami a Signoria terét betölti. Öt-hat zenész, élükön a csembalistával, kísér néhány énekest, akik felváltva énekelnek. Vagy inkább szavalnak? Kissé monoton a dallam, de a szöveg tökéletesen érthető: Dafnéről, a szép nimfáról szól a mese, aki babérfává változott. S a mű, amely ezt a hallgatók „ki-mondhatatlan gyönyörűségére” megéneklei, Jacopo Peri és Ottavio Rinuccini alkotása: az első opera.

A jelenlevők érezték, hogy rendkívüli esemény tanúi, hisz egyikük fel is jegyezte később: „Ámulatomban még a szavam is elakadt”. Mégsem voltak (s nem is lehettek) tisztában az est jelentőségével. Hiszen akkor felkiáltottak volna: „Meghalt a király! Éljen a király!”

Mindabból, amit össze tudtam gyűjteni, bizonyos előttem, hogy a különböző dallamok együttenélésének jelenlegi módja legfeljebb 150 éves. Bár nem tudom, van-e a modern gyakorlatnak akár egyetlen hiteles példája is, amely ilyen régi volna. Az antik zene ezzel szemben a görögök és a rómaiak kezén századokon át virágzott, s mindig a legbölcsebb, legtanultabb emberek gondozásában. A modern zene minden kiválósága ellenére, a legcsekélyebb jelét se látjuk vagy halljuk, hogy véghezvinné azt, amit annak idején az antik zene. Így modern zenészeink sem újdonságuk, sem pedig kiválóságuk révén nem rendelkeztek soha akkora hatalommal, hogy olyan erkölcsnemesítő, végtelenül jótékony és üdítő hatást érjenek el, mint a régi muzsika.

A mai kontrapunktisták egyetlen célja, hogy a fület gyönyörködtessék, ha ezt egyáltalán gyönyörűségnek lehet nevezni. Az antik zene ezzel szemben arra törekedett, hogy a hallgatót ugyanolyan érzelmre indítsa, mint amilyen a zeneszerzőt is eltöltötte. A zene legnemesebb és leglényegesebb része a szöveg révén kifejezett eszmei tartalom, nem pedig az egyes részek aránya, mint azt a modern gyakorlat hívei vallják.

[*Bardi gróf hasonlóan vélekedik, amikor saját korának zenéjét két csoportba osztja:*]

... az egyiket ellenpontnak nevezik, a másikat a helyes éneklés művészetének fogjuk hívni. Az első ezek közül nem egyéb, mint egy időben énekelt különböző dallamok és hangnemek kombinációja – vagyis a különféle dallamok mély, magas, közbülső hangjainak és eltérő ritmusainak összeegyeztetése. Példával megvilágítva: egy négyszólamú madrigálban a basszus énekel egy dallamot, a tenor egy másikat, az alt és a szoprán is egyet-egyet, mely a többitől eltér. Vagy más szavakkal: Basszus úr mértéktartóan, egész és félkottákba öltözve sétál palotájának földszinti termeiben, mialatt Szoprán úrfi fél- és negyedkottákban díszelegve, gyors léptekkel jár körbe a teraszon, Tenor és Alt urak pedig másféle ruhában és másként ékesítve kóborolnak a közbülső emeletek szobáiban.

A mai kontrapunktisták szemében halálos bűnnek tűnnék az, ha minden szólam egyszerre és ugyanazon a hangon szólalna meg, a szövegnek ugyanarra a szótagjára, egyforma hosszan, illetve egyforma röviden. Minél jobban mozgatják a szólamokat, annál nagyobb művésznek képzelik magukat. Nem törődnek azzal, hogy tönkreteszik a szöveget, csupán azért, hogy eszméiket hajszolják, s darabokra tördelik, badarsággá változtatják a szavakat. Az egyes szólamok mind mást és mást énekelnek, összekeverve az egyik gondolatot a másikkal, ami – ha jobban megfontoljuk – a szerencsétlen zene megkínzását, halálát jelenti.
